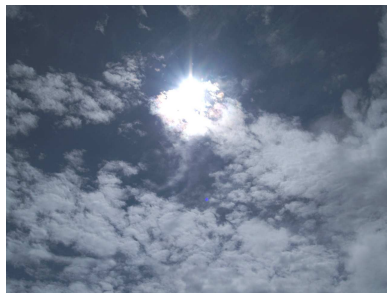

3. etapa: Žiarit'

V tejto etape si povieme o prvej časti Pavlovho života po jeho stretnutí so Zmŕtvychvstalým Kristom, kedy sa stal žiarivou hviezdou na oblohe mladej Kristovej Cirkvi.

Zvláštna Božia formácia...

Keď sme naposledy hovorili o Pavlovi, prišiel do Jeruzalema medzi apoštolov, aby vyjadril jednotu s nimi a úctu voči Jeruzalemskej cirkvi ako „matke“. Tu sa prejavil ako novoobrátenec. Ako sa dozvedáme zo Skutkov apoštolov (Sk 9, 28n), *„...smelo si počínal v Pánovom mene. Rozprával a prel sa aj s Helenistami a oni ho chceli zabiť.“* Bratia videli Pavla ako horlivého ohlasovateľa, ktorý koná bez ohľadu na dôsledky voči nemu, aj voči tamojšiemu cirkevnému spoločenstvu. Preto ho zaviedli do Cézarei Prímorskej a poslali do Tarzu. Po jeho odchode máme v Skutkoch apoštolov zaujímavé konštatovanie: *„A Cirkev mala pokoj po celej Judei, Galilei a Samárii; upevňovala sa, žila v bázni pred Pánom a rástla v úteche Svätého Ducha“* (Sk 9, 31). Toto konštatovanie nám vlastne objasňuje pozadie, že Pavla síce vnímali ako horlivého, ale do vtedajšej doby dost nebezpečne horlivého a pre pokoj kresťanov videli ako dobro jeho odchod z Jeruzalema.

O Pavlovom pobyte v Tarze nemáme veľké zmienky. Môžeme si len predstaviť, čo znamenalo pre mladého a horlivého nadšenca, keď ho vyčlenili zo živého cirkevného spoločenstva.

Je to zvláštna Božia škola. Keď si chce Boh niekoho pripraviť na veľké veci, často ho vyčlení, pošle do samoty, do ústrania, zoberie mu možnosť v nadšení ohlasovať, čo my by sme možno častokrát videli, že je to na škodu. Pán Boh ale dobre vie, že ak človek nemá len nadchnúť druhých na chvíľu, ale celoživotne osloviť, nemôže hovoriť len o svojom citovom prežívaní, hoci aj to má svoj význam. Musí mať osobnú skúsenosť, hlboko prerozmýšľanú a premodlenú. Niektorí sa domnievajú, že Pavol toto obdobie strávil v ústraní životom pustovníka, počas ktorého sa pripravoval na okamih, keď ho Boh povolá do veľkej služby (Por. Holzner J, *Paul de Tarse*).

Pavlov čas v Božích plánoch nadišiel, keď tí, čo sa rozprchlí pred súžením, ktoré nastalo za Štefana a došli až do Antiochie, začali

v Antiochii ohlasovať Krista. Pánova ruka bola s nimi a veľa ľudí tam uverilo. Keď sa o tom dopyčuli v Jeruzalemskej Cirkvi, vyslali do týchto krajov Barnabáša. Barnabáš, vidiac veľkú Božiu milosť sa zaradoval, no videl, že sám toto veľké poslanie nezvládne a preto odišiel do Tarzu vyhľadať Šavla. Po spoločnom návrate rok vytrvali v Antiochii, kde všetkých povzbudzovali vo viere a v tomto meste po prvýkrát nazvali Kristových učeníkov kresťanmi. V týchto dňoch sa dozvedeli, že v Jeruzaleme vypukol veľký hlad a preto veriaci v Antiochii usporiadali veľkú zbierku a poslali s ňou do Jeruzalema Barnabáša a Šavla.

Keď sa Barnabáš a Šavol vrátili z Jeruzalema do Antiochie, stalo sa toto mesto akoby druhým ohniskom kresťanstva. Možno je zaujímavé všimnúť si, ako o tom píše Skutky apoštolov. Neopisujú nám Pavla ako hlavného apoštola v Antiochii, ale zaraďujú ho ako posledného z prorokov a učiteľov: *„V antiochijskej cirkvi boli prorokmi a učiteľmi Barnabáš, Simeon, ktorého volali Niger, Lucius z Cyrény, Manaen, ktorý bol vychovávaný s tetrarchom Herodesom a Šavol“* (13, 1).

Práve v tomto čase už neregistrujeme Pavla ako horlivca, ktorý bojuje, prie sa s druhými a vyvoláva nepokoje – aj keď pre Božiu vec. Vnímame ho skôr ako jedného z piatich učiteľov, ktorý je pokojný, nenatláča nové učenie, ktoré sám pochopil a prijal, ale dáva sa do spolupráce s ostatnými. Vtedy prichádza veľké povolanie Duchom Svätým na prvú misijnú cestu, na ktorej Pavol už opravdivo začína žiarť.

Tieto skutočnosti môžu byť aj pre nás veľkým povzbudením k tomu, že môžeme byť užitočnými v Božích plánoch, ak sme na svojom mieste a opravdivo prežívame svoj vzťah k Bohu a ľuďom. Nie je totiž podstatné, kde nás Boh na svojom poli postaví a čo nám dá robiť, ale to, či to robíme opravdivo.

Zdroj: František Trstenský, *Na ceste do Damasku*
(spracoval - jk-)

Historická a kultúrna situácia na území Pavlových misijných ciest

Pavlove cesty boli uľahčené celkovou situáciou, ktorá vládla v 1. storočí po Kristovi v Grécku, v Malej Ázii a všeobecne na Blízkom východe. Bolo to predovšetkým zásluhou prieniku gréckej kultúry a rímskej politicko-vojenskej moci.

Od doby Alexandra Veľkého (356 – 323 pred Kr.) celá oblasť bola kultúrne a politicky jednotná. V roku 332 pred Kr. ovládol Alexander Palestínu a Sýriu. Po jeho smrti bolo celé impérium rozdelené medzi jeho generálov – diadochov (z gréckeho *diadoch* = *nástupca*). Generáli boli vedení v helénskej kultúre a aj ju šíрили na svojich územiach (pozri si napr. Knihu Makabejcov). Jednako medzi nimi vládla rivalita. To neskôr pomohlo Rimanom ľahšie si podmaniť jednotlivé východné provincie. Preto sme svedkami postupnej dvojnásobnej jednoty: helénskej – po stránke kultúrnej a rímskej – po stránke politickej. Preto aj administratívnym jazykom nebola v tom čase latinčina, ale gréčtina. Všetky Pavlove listy sú napísané v gréckom jazyku.

Náboženstvá boli pod vplyvom gréckeho panteónu. Slovo panteón pochádza z gréčtiny a znamená *všetci bohovia*. Ide o chrám pre všetky božstvá. Prevládala náboženský *synkretizmus* – to je spájanie rôznych náboženských prvkov a predstáv s cieľom uviesť do súladu rozdielne náboženstvá.

Rímsky politický vplyv umožňoval Pavlovi byť rímskym občanom, helénska kultúra mu umožňovala rozprávať rovnakým jazykom ľudí, ktorých stretával a náboženský synkretizmus mu umožnil ohlasovať otvorene kresťanskú vieru.

O Pavlovi môžeme povedať, že bol človekom troch kultúr. Pôvodom aj náboženstvom bol Žid, vyjadroval sa gréckym jazykom a vyrastal v helénskom prostredí. Bol rímskym občanom zakoreneným v politicko – administratívnom systéme impéria.

Veľkou výhodou, ktorá napomohla rozšíreniu kresťanstva, bol nesporne veľmi dobre prepracovaný systém ciest, tak suchozemských ako aj morských, ktoré vybudovali Rimania. Celkovo jestvovalo približne 85 000 km ciest, ktoré Rimania nazývali *viae*. Nie nadarmo sa preto hovorí, že *všetky cesty vedú do Ríma*.

System ciest bol pre Rimanov veľmi dôležitý, pretože im umožňoval rýchlejšie komunikovať a ovládať celú ríšu. Vzdialenosti boli označované míľovými kameňmi. Išlo o kamene 1,5-4 metre vysoké s priemerom 50-60 cm, položené jednu míľu (1480 metrov) od seba. Niektoré mali hmotnosť až 2 tony. V Itálii vychádzali z Ríma a mimo Itálie z každého väčšieho mesta. V Itálii na nich bola zaznamenaná vzdialenosť od Ríma, ďalej rok, meno cisára alebo guvernéra, ktorý dal cestu postaviť. Tak poznáme cesty Via Aurelia, ktorá viedla až do dnešného Francúzska, Via Aemilia, ktorá bola dlhá 259 km a obe spájali Rím so severom. Via Appia, s dĺžkou 540 km, spájala Rím s juhom a nazývala sa aj *kráľovná všetkých ciest*.

V Palestíne bola hlavnou cestou Via Maris (Morská cesta), ktorá šla z Damasku do Egypta po stredomorskom pobreží.

Pri cestách boli vybudované miesta na odpočinok, doplnenie zásob, ošetrovanie zvierat, prípadne opravu povozov.

Aj morské cesty boli často využívané nielen na prepravu tovaru, ale aj ľudí. Lode sa plavili od marca do novembra, pretože v zimnom období bývali na mori veľké búrky. Lode boli relatívne veľké. Napríklad loď, na ktorej sa Pavol plavil do Ríma, prepravovala 276 osôb. Na mori závisela bezpečnosť plavby od vetra, od veľkosti lode a najmä od skúsenosti námorníkov. Cesta z Palestíny do Ríma, ak boli priaznivé vetry, trvala 15 dní. V opačnom prípade to trvalo aj mesiac a viac. Sám Pavol o tom píše v 11. kapitole Druhého listu Korintčanom.

Zdroj: František Trstenský, *Na ceste do Damasku*
(spracoval - jk-)

Prvá misijná cesta

(45-48 po Kr.)

Barnabáš a Pavol už rok pracovali v Antiochii a viedli dobre organizovanú a fungujúcu cirkev. Skutky o tom výslovne uvádzajú: *Keď ho našiel, priviedol ho do Antiochie. Celý rok pobudli v tamojšej cirkvi a učili početný zástup. V Antiochii učeníkov prvý raz nazvali kresťanmi* (Sk 11, 26). Je jasné, že Barnabáš a Pavol nie sú zakladateľmi cirkvi v Antiochii. Zakladateľmi, podľa Skutkov apoštolov (8,1-4 a 11,19-21) boli kresťania - Helenisti.

Antiochia bola založená v roku 300 pred Kristom na rieke Orontes. Založil ju Seleucid I.-Nikator. Antiochia v Sýrii bola tretím najväčším mestom Rímskej ríše a za čias Pavla mala približne 500 000 obyvateľov. Vyznačovala sa kultúrnym a náboženským synkretizmom. Židia v tomto meste dostali od cisára významné privilégia. Boli oslobodení od účasti na pohanských kultoch a mali vlastné synagógy, kde mohli slobodne uctievať Boha Izraela. To spôsobovalo, že v meste získavali veľa prívržencov z pohanstva, ktorých volali „ctiteľmi Boha“.

Prví kresťania prišli do Antiochie v čase prvých prenasledovaní: *Tí, čo sa rozprchli pred súžením, ktoré nastalo za Štefana, došli až do Fenície, na Cyprus a do Antiochie, ale nikomu neohlasovali slovo, iba Židom* (Sk 11, 19). Prvým organizátorom komunity v Antiochii s poverením od cirkvi v Jeruzaleme bol Barnabáš (por. Sk 11, 22), ktorý vyhľadal Pavla a zobral ho za svojho spolupracovníka. Práve títo dvaja dostávajú neskôr od komunity a Ducha Svätého nové poslanie. Položenie rúk, ako svedčí text v Sk 13, 2-3 počas liturgie, neznamená vysviacku, ale skôr požehnanie pred dôležitým poslaním. Z Antiochie odchádzajú do Seleucie, ktorá bola prístavným mestom Antiochie. Prístav Seleucia sa nachádza asi 10 km od Antiochie. Bol dôležitým vojenským a obchodným prístavom pri ústí rieky Orontes. Seleucia sa pôvodne nazývala Paleopolis, čo v preklade znamená *Staré mesto*. Mesto založil Seleucid I.-Nikator okolo r. 310 pred Kristom. Z tohto prístavu Barnabáš a Pavol vyplávali smerom na Cyprus v spoločnosti Jána Marka.

Mapa východného Stredomoria s vyobrazením Pavlovej 1. cesty

Na Cypre

Bola pravdepodobne jar v roku 45. po Kr., keď traja misionári dosiahli brehy Cypru, tretieho najväčšieho ostrova Stredomoria. Ostrov bol známy vďaka medi. Za čias Pavla ostrov nebol veľmi obývaný. Mal asi 15 obývaných miest, z ktorých najznámejšie boli Salamina, Citium a Pafo.

Zo Seleúcie Pavol a jeho spoločníci vyplávali na Cyprus smerom do Salaminy. Išlo o vzdialenosť približne 230 km. Za dobrých podmienok plavba trvala 11-18 hodín. Salamina v rímskych časoch patrila do provincie Cilícia. Cirkevná tradícia učí, že sv. Barnabáš bol ukameňovaný okolo r. 61 po Kr. práve v tomto meste.

Podľa svojho zvyku Barnabáš a Pavol začali hlásať evanjelium v synagógach, to znamená, že na ostrove sa nachádzali židovské komunity. Nehovorí sa nič o tom, či traja misionári mali alebo nemali úspech, ale pravdepodobne áno, lebo v Skutkoch apoštolov sa spomína, že Barnabáš a Marek navštívili Cyprus ešte raz (15, 36-39). Na druhej strane však kresťania boli prítomní na Cypre už pred príchodom Pavla, ako spomínajú Sk 11, 19.

Keď sa v Skutkoch uvádza, že misionári prešli celým ostrovom, zdá sa, že prešli iba mestá na pobreží, ktoré boli najviac obývané. Dlhšie pobudli v meste Pafo (vzdialené od Salaminy asi 190 km), v sídle prokonzula, ktorého – podľa Skutkov apoštolov – Pavol obrátil na kresťanstvo napriek čarodejníkovi Barjezusovi, prímením Elymas (por. Sk 13, 4-12). Aby sme lepšie pochopili situáciu, treba vedieť, že v gréckom texte sa nachádza slovo *magos*, podobne ako pri mudrcoch z východu. Barjezus nie je protivníkom Pavla a Barnabáša preto, že bol „mágom“, ale preto, že učí falošným spôsobom o Bohu a tvrdí, že je prorok.

Pavol získal na svoju stranu prokonzula Sergia Pavla, čo im pomohlo na ďalšej ceste, najmä počas pobytu v Antiochii v Pizídií, odkiaľ prokonzul pochádzal.

Antiochia v Pizídii

Z cyperského mesta Pafo pokračuje trojica misionárov do Perge v Pamfílii. Prekonali tak asi 270 km. Pamfília je oblasť na juhu Malej Ázie, ktorá na severe susedí s oblasťou Pizídiá. Hlavným mestom Pamfílie bolo Perge. Toto mesto bolo založené okolo roku 1000 pred Kristom. V roku 188 pred Kr. mesto pripadlo Rímskej ríši. Pavol a jeho spoločníci sa vylodili pravdepodobne v Atálii a odtiaľ pokračovali do Perge, ktoré sa nachádza asi 15 km vo vnútrozemí. Perge však nebolo ich konečnou zastávkou. Všetci mali namierené do Antiochie v Pizídii.

Už to nie je Barnabáš, ktorý je spomenutý ako prvý, ale Pavol a až potom „jeho spoločníci“. Pravdepodobne po úspechu na Cypre sa vedúcou osobou stáva Pavol.

V Perge sa udeje niečo, čo pre nás ostáva záhadou. Ján Marek nečakane opúšťa Pavla a Barnabáša a vracia sa do Jeruzalema. Sú rôzne hypotézy. Jediná istá vec je tá, že Pavol sa na začiatku druhej misijnej cesty radšej zrieka spoločnosti Barnabáša ako by mal znova zobrať Jána Marka ako spoločníka. Ale vráťme sa...

Cesta bola určite náročná. Antiochia sa nachádzala asi 160 km od Perge a cesta trvala približne 15-15 dní. Antiochia bola založená okolo roku 280 pred Kristom. V roku 189 pred Kr. sa stala slobodným mestom. Bola zničená Arabmi v 8. stor. po Kr.

Pavol a Barnabáš vstúpili v sobotu do synagógy, aby čítali časť z Tóry a z prorokov. Potom dostali pozvanie prehovoriť: *Bratia, ak máte nejaké povzbudivé slovo pre ľud, hovorte!* (Sk 13, 15). Je dobré vedieť, že v 1. stor. po Kr. neboli ešte poverené služby pre konkrétne osoby počas synagógálnej liturgie. Pri čítaní, kázaní a modlitbách sa striedali členovia komunity. Prípravou liturgie bol poverený predstavený synagógy. Jeho úlohou bolo určiť, kto bude čítať biblické texty, modlitby a kto bude kázať. Niekedy predstavený synagógy bol jediný, inokedy ich bolo viac, ako napr. aj v tomto prípade v Antiochii. Pavol sa teda ujal slova.

Pavlova reč mala účinok, lebo ho pozývajú, aby pokračoval aj ďalšiu sobotu, aj keď treba počítat s tým, že išlo o diplomatické gesto, o čom svedčí reakcia na ďalšiu sobotu: *Keď Židia videli zástupy, plní žiarlivosti rúhavo odporovali tomu, čo hovoril Pavol.* (Sk 13, 45)

Čo sa týka Mesiáša, ktorého Pavol tak jednoznačne spájal s Ježišom, to by pre Židov ešte nebol problém. No nezniesli, že sa staval nad Mojžiša a Zákon daný Mojžišom. A tak Pavol a Barnabáš odišli z mesta presne

v duchu evanjelia: *Striasli si prach z nôh*. Pobrali sa do ďalšieho mesta, do Ikónia, vzdialeného asi 140 km smerom na východ od Antiochie.

*Zdroj: František Trstenský, Na ceste do Damasku
(spracoval - jk-)*

Ikónium

Toto mesto sa nachádza v centrálnej Anatólii. Za Pavlových čias bolo hlavným mestom provincie Lykaónia. Je to veľmi staré mesto, jeho začiatky siahajú až do tretieho tisícročia pred Kristom. V Ikóniu sa opakuje schéma z Antiochie. Dvaja misionári vstupujú do synagógy, po ohlasovaní evanjelia sa komunita Židov rozdelila na dva tábory. Sk 14, 3 hovoria, že sa v Ikóniu zdržali dlhšie: *Zdržali sa tam však **dlhší čas** a smelo si počínali v Pánovi, ktorý vydával svedectvo slovu svojej milosti tým, že dával, aby sa diali znamenia a divy ich rukami.* Keď silnel odpor zo strany niektorých Židov, utekajú ďalej podľa Ježišovej výzvy: *Keď vás budú prenasledovať v jednom meste, utečte do druhého* (Mt 10, 23).

Lystra

Pavol a Barnabáš utekajú do Lystry. O tomto meste sa vie veľmi málo. Nachádza sa asi 30 km na juh od Ikónia. Založil ho cisár Augustus v roku 26 pred Kristom. Dávna báj kládla práve do tohto mesta návštevu Dia a Hermesa. Podľa báje Zeus a Hermes hľadali ubytovanie, ale nikto ich neprijal. Napokon ich prijali starí manželia Filemón a Bauci. Ich pohostinnosť odmenili tým, že ich dom premenili a chrám, ich ustanovili za strážcov chrámu a hneď po smrti ich premenili na dub a lipu.

Pavol neskôr na svojej druhej misijnej ceste v Lystre stretol Timoteja, ktorý pochádzal z tohto mesta a ktorý sa stal neskôr jeho spoločníkom. V Lystre pravdepodobne neboli Židia, lebo Pavol sa hneď obracia s kázaním ku pohanom. Zázrak, ktorý Pavol a Barnabáš urobili, keď uzdravili chromého, pripomenul ľuďom starú báj, a preto chceli vyhlásiť Pavla za Hermesa a Barnabáša za Dia: *Keď zástupy videli, čo Pavol urobil, po lykaonsky kričali: „Zostúpili k nám bohovia v ľudskej podobe.“ Barnabáša nazvali Jupiterom a Pavla Merkúrom, lebo on viedol reč* (Sk 14,11-12). Grécky text uvádza grécke pomenovanie Zeus a Hermes, slovenské a niektoré ďalšie preklady uvádzajú ich latinské ekvivalenty Jupiter a Merkúr.

Príhovor Pavla je orientovaný na jediného živého Boha, a teda proti polyteizmu, ktorý bol v meste veľmi rozšírený: „*Mužovia, čo to robíte? Aj my sme smrteľní ľudia ako vy. Hlásame vám evanjelium, aby ste sa od týchto márností obrátili k živému Bohu, ktorý stvoril nebo a zem i more a všetko, čo je v nich. On v minulých pokoleniach nechal všetky národy ísť svojou cestou, ale bez svedectva o sebe samom neostával, lebo dobre robil: z neba vám dával dážď a úrodné časy a naplňal vaše srdcia pokrmom a radosťou.*“ *Toto hovorili a len - len že utišili zástupy, aby im neobetovali.* (Sk 14, 15-18)

Pavol nedokončil tento príhovor, lebo prišli Židia z Antiochie a Ikónia. Naviedli zástupy, aby Pavla ukameňovali. V tomto prípade čelíme istým chronologickým ťažkostiam. Skutky apoštolov nehovoria, či kameňovanie nastalo v ten istý deň. Je dosť možné, že v Sk 14, 19 začína nová scéna, len redakcia nie je veľmi presne urobená: *Ale na to prišli z Antiochie a Ikónia Židia, naviedli zástupy a Pavla kameňovali. Potom ho vyvliekli za mesto v domnení, že je mŕtvy.* Podobne prekvapuje, že Pavol po kameňovaní, keď ho považujú jeho nepriatelia za mŕtveho, je na ďalší deň schopný cesty. Zdá sa, že Skutky apoštolov majú na týchto miestach veľmi všeobecný a sumárny charakter, to znamená, že na pár riadkoch podávajú veci, ktoré z časového hľadiska mohli trvať podstatne dlhšie.

*Zdroj: František Trstenský, Na ceste do Damasku
(spracoval - jk-)*

Derbe

O tomto meste vieme veľmi málo. Nachádza sa približne 60 km od Lystry. Správa o činnosti Pavla a Barnabáša v tomto meste je veľmi všeobecná a sumárna. Skutky spomínajú, že hlásali evanjelium a získali veľa učeníkov (por. Sk 14, 21). Preto je pravdepodobné, že sa tu zdržali dlhší čas. Derbe je jediné mesto, z ktorého Pavol a Barnabáš nemuseli utekať (na rozdiel od Antiochie, Ikónie a Lystry).

Dvaja apoštoli sa zo svojej prvej misijnej cesty vracajú tou istou cestou ako prišli, to znamená cez Lystru, Ikónium, Antiochiu: *Potom sa vrátili do Lystry, Ikónia a Antiochie. Posilňovali srdcia učeníkov a povzbudzovali ich, aby vytrvali vo viere a že do Božieho kráľovstva máme vojsť cez mnohé súženia. A keď im po jednotlivých cirkvách ustanovili starších, modlili sa a postili a odporúčali ich Pánovi, v ktorého uverili.* Pavol a Barnabáš cítia potrebu povzbudiť vo viere spoločenstvá kresťanov a ustanovili starších – *presbyteroi*. Toto slovo nenájdeme v autentických listoch Pavla, ale len v pastorálnych, preto sa predpokladá, že nie je pôvodne Pavlovým výrazom. Úmyslom Skutkov apoštolov bolo ukázať, že ustanovenie starších siaha až k Pavlovi. Úlohou starších bolo bdieť nad stádom.

Pavol a Barnabáš sa potom dostali do Perge, kde hlásali nejaký čas evanjelium a z Atálie, ktoré bolo prístavným mestom, sa odplavioli naspäť do Antiochie v Sýrii, čo je asi 550 km.

Prvá misijná cesta merala viac ako 2000 km. Bola pravdepodobne jeseň v roku 48 po Kr., keď misionári prišli do svojej „materskej“ cirkvi v Antiochii, kde prežili dlhší čas: *Keď ta došli a zhromaždili cirkev, rozpovedali, aké veľké veci s nimi urobil Boh a že pohanom otvoril dvere viery. A zostali dlhší čas s učeníkmi* (Sk 14, 27-28).

*Zdroj: František Trstenský, Na ceste do Damasku
(spracoval - jk-)*

Ako sme teda mali možnosť vidieť, Pavol naozaj zažiaril ako horlivý misionár, ako ten, ktorý je pre Ježiša Krista a jeho Evanjelium istý kamkoľvek. Pavol však nakoniec „žiaril“ aj radosťou, s ktorou po návrate rozprával svoje zážitky a skúsenosti s Božím požehnaním, keď hovoril, *aké veľké veci s nimi urobil Boh...*